

Sijaissyntyys selvitettävä perusteellisesti

"Sijaissyntyksestä voi tulla hyväksyttävä ja kaikille osapuolille turvallinen järjestely vain, jos selkeän lainsäädännön lisäksi kehitetään johdonmukainen palvelujärjestelmä."

Juha Jämsä

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (22. 5.) kysyttiin tärkeitä kysymyksiä sijaissyntyksestä. Sijaissyntykseen liittyy monia juridisia, sosiaalisia ja psyykkisiä tekijöitä. Eri maiden lainsäädännössä näihin vastataan lukuisin eri tavoin.

Suomen lainsäädännön perusteeksi tulee ministeriön pyytämän Etenen lausunnon lisäksi kerätä laaja ja kattava selvitys kaikista haasteista ja niistä ratkaisuista, joilla haasteisiin on pyritty eri maissa vastaamaan.

Sijaissyntyysten täyskielto, jota useassa länsimaassa sovelletaan, on yksi ongelmallisimmista ratkaisuista, koska se väkisin siirtää ongelman muualle, erityisesti kehittyviin maihin.

Helsingin Sanomat kiinnitti huomiota myös mies- ja naisparien tilanteeseen sijaissyntytyksissä.

Itsestään selvää pitäisi olla, että kaikki lainsäädäntö koskee yksilöitä ja pareja yhdenvertaisesti. Suomen perustuslaki on tässä asiassa hyvin yksiselitteinen. Jos Suomessa mahdollistetaan sijaissyntytykset esimerkiksi sillä edellytyksellä, että kenellekään osapuolelle ei tule järjestelystä taloudellista hyötyä, tulee tämän olla mahdollista kaikille.

Osallistuin vuonna 2007 Yhdysvaltain hedelmöityshoitoalan kattojärjestön AFA:n vuosittaiseen konferenssiin, jossa kerrottiin, että Yhdysvalloissa oli siihen mennessä suoritettu noin 15 000 sijaissyntytyjärjestelyä, joista 60:ssä oli tullut juridisia ongelmia. Suurin osa näistä oli tilanteita, joissa tulevat vanhemmat eivät syystä tai toisesta olisi halunneetkaan ottaa vastuuta lapsesta.

Pieni osa oli tilanteita, joissa synnyttäjät ei olisi halunnut luopua lapsesta. Oikeustapaukset ovat ulkomailla saaneet paljon huomiota niiden vähälukuisuudesta huolimatta. Sijaissyntytysoikeudenkäynnit ovat saippuaopperoiden unelmasisältöä.

Yhdysvaltalaisista sijaissyntytyksistä valtaosa järjestyy yksityisten hedelmöityshoitoklinikoiden kautta. 96 prosentissa järjestelyjä ei käytetä synnyttäjän sukusoluja lainkaan. Valtaosassa järjestelyjä vanhemmiksi on tulossa heteropari.

Myös miesparit ovat merkittävä ryhmä. Miesparien keskuudessa adoptio on kuitenkin huomattavasti yleisempi tapa perheellistyä.

Suurimmassa osassa yhdysvaltalaisia sijaissyntytyjärjestelyjä synnyttäjät saa rahallisen palkkion, joka on arvoltaan joitakin kymmeniä tuhansia dollareita. Klinikoiden on halukkaita synnyttäjää moninkertaisesti enemmän kuin on tarvetta. Klinikat valitsevat synnyttäjät tiukoin perustein. Tulevat vanhemmat kattavat kaikki kustannukset, joista synnyttäjän palkkio on vain pieni osa.

Muita kuluja ovat esimerkiksi synnyttäjän sairausvakuutus, synnyttäjän juridisen edustuksen kulut, sukusolut, hedelmöityshoidot, synnytyssairaalan kulut ja mahdollisen adoption kulut. Joissakin osavaltioissa lainsäädäntö mahdollistaa synnytystä edeltävän sopimisen siten, että jo syntyessään lapsi on juridisesti tulevien vanhempiensa lapsi eikä adoptio ole tarpeellinen.

Kysymys maksullisten sijaissynnytyspalveluiden mahdollistamisesta on monimutkainen ja vaikea. Täysin hyvää ratkaisua asiaan ei ole. Välttämättä on taiteiltava pienimmän pahan valinnassa. Sijaissynnytysten kieltä yhdessä maassa lisää niitä toisessa maassa. Jos suomalaiset parit hakeutuvat Yhdysvaltain melko tarkasti säänneltyihin järjestelyihin, ei ongelma ole kovin akuutti.

Kun ilmeisesti Suomestakin suurin osa lasta epätoivoisesti haluavista pareista hakeutuu esimerkiksi Intian ja Venäjän ongelmallisiin järjestelyihin, tulee Suomen harkita tarkasti muut vaihtoehdot. Onko jonkinlainen tyydyttävä tapa järjestää palkkioihinkin perustuvat sijaissynnytysjärjestelyt niin, että kaikkien osapuolien taloudelliseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen turvallisuuteen pystytään kiinnittämään riittävästi huomiota?

Suomalaisten sateenkaariperheiden keskuudessa sijaissynnytysjärjestelyistä tulee tuskin lähitulevaisuudessa kovinkaan merkittävä tapa perustaa perhettä, vaikka lainsäädäntö sen mahdollistaisi. Sijaissynnytyksestä voi tulla hyväksyttävä ja kaikille osapuolille turvallinen järjestely vain, jos selkeän lainsäädännön lisäksi kehitetään johdonmukainen palvelujärjestelmä.

perhesosiologi
puheenjohtaja
Sateenkaariperheet ry